

UOT 347.772

ƏMTƏƏ NİŞANININ XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ ONUN BİZNES ÜÇÜN ƏHƏMİYYƏTİ

R.Ə. İSMAYILOVA¹

Məqalə "Əmtəə nişanları və coğrafi göstərişlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq əmtəə nişanının hüquqi mühafizəsinin verilməsi məsələlərinə həsr olunmuşdur. Sahibkarların diqqəti əmtəə nişanının hüquqi mühafizəsi ilə bağlı bütün funksiyaların və sonrakı hüquqi əhəmiyyətli əməliyyatların həyata keçirilməsi üçün əmtəə nişanının qeydiyyatının əhəmiyyətinə yönəldilib. Əmtəə nişanının hüquqi mühafizəsinin təsirini məhdudlaşdıran amillər göstərilmişdir. Hüquq sahiblərinin diqqətinə çatdırılır ki, əmtəə nişanlarının qeydiyyata alınmasından sonra onlar mütləq ondan istifadə etməlidirlər.

Dövlət tərəfindən verilən əmtəə nişanının hüquq sahibinin müstəsna hüququnun məzmunu aşkar edilmişdir. Əmtəə nişanına müstəsna hüququn qüvvədə olma müddətinin uzadılmasına dair qanunun 21-ci maddəsinin redaksiyasının dəyişdirilməsi barədə təklif irəli sürülüb.

Əmtəə nişanına aid olan bütün dəyişikliklər barədə hüquqi mühafizənin təsdiq edilməsi üçün Əqli Mülkiyyət Agentliyinə məlumat verilməsinin zəruriliyi qeyd edilmişdir. Hüquq sahibi tərəfindən əlavə mənfəət əldə etmək üçün əmtəə nişanından istifadə hüququnun təqdim edilməsinin mümkün variantlarına baxılmışdır. Əmtəə nişanının bazar strategiyasında, biznes aktivlərinin artırılmasında və haqsız rəqabətə qarşı mübarizədə hüquq sahibinin üstünlüyündə rolu vurğulanıb.

Açar sözlər: əmtəə nişanları, qeydiyyat, müstəsna hüquq, biznes.

DOI: 10.52171/2076-0515_2021_13_01_110_114

Giriş. Cəmiyyətin şüurunda əmtəəyə tələbatı formalaşdıran əsas amil onun əmtəənin fərdiləşməsi ilə bağlı məşhurluğudur. Malların fərdiləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş əqli mülkiyyət obyektləri (ƏM) sırasına əmtəə nişanı daxil edilir. Əmtəə nişanları hələ qədim dövrlərdən cəmiyyətə məlumdur. Rəqabətli mübarizədə bazar qazanmaq üçün onlar alıcıların cəlb edilməsində istifadə edilmişdir və bu gün əmtəə nişanı öz funksiyalarını itirməyib. Buna görə biznes nümayəndələri ticarət nişanının hüquqi mühafizəsinin təmin edilməsi zamanı əldə etdikləri imkanları bilməlidirlər.

Məsələnin qoyuluşu. Müasir bazarın bolluğu istehlakçının əmtəə seçimində istiqamətlənməsini çətinləşdirir. Yalnız dəbli məhsulu deyil, həm də keyfiyyətli məhsulu əldə etmək istəyən alıcı onun mənşəyinə diqqət yetirir ki, bu da Brend, loqotip, ticarət markası kimi terminlərlə əsaslanır. Hüquq baxımından, bu şərtlər əmtəə nişanına və xidmət əlamətlərinə uyğun gəlir.

Əmtəə nişanı bir çox hallarda istehsalçıların imicinin inkişafına kömək edir, çünki istehlakçılar malın seçimi zamanı onun mənşəyinə daha çox diqqət yetirirlər. Məhsullarına olan tələbatı saxlamaq üçün firmalar alıcının tələbinə cavab verən yüksək keyfiyyətli malların istehsalında maraqlı olmalıdırlar. Keyfiyyətinə zəmanət verən mal üçün razı olan alıcı daha çox ödəməyə hazırdır. Bu da öz növbəsində istehsalçıya malın dəyərini artırmağa imkan verəcək. Lakin, medalın arxa tərəfi də var.

¹ Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti
Ismailova Rugia, E-mail: ruqiyya.ismailova@mail.ru

Bazar tələbatını nəzərə alaraq, rəqib eyni keyfiyyətə uyğun gəlməyən mallar üçün tanınmış əmtəə nişanından istifadə edə bilər. İstehlakçılar aşağı keyfiyyətə malik məhsullar alarkən yanla bilər, onda alıcının əmtəə nişanı sahibinin məhsullarını almaq istəyi itəcəkdir. Nəticədə istehlak tələbatı aşağı düşəcək və satış bazarı azalacaqdır. Təəssüf ki, biznes nümayəndələri əmtəə nişanının hüquqi müdafiəsindən əldə edə biləcək imkanları barədə kifayət qədər məlumatlı deyillər.

Təklif olunan məqalənin məqsədi sahibkarların öz bizneslərini uğurla inkişaf etdirmək üçün hansı vacib addımlar atması lazım olduğuna diqqət yetirməkdir.

Məsələnin həlli. "Əmtəə nişanının" tərfi onun əmtəəyə mənsubluğundan məlumatlandırır. Buna görə əmtəə nişanının sahibi hüquqi şəxs və ya özəl sahibkar ola bilər.

Malın fərdiləşdirilməsi üçün nəzərdə tutulmuş əqli mülkiyyət obyektləri sırasına əmtəə nişanı daxildir [1].

Lakin onun funksiyaları bununla məhdudlaşmır. Əmtəə nişanı keyfiyyətli malların reklamına xidmət edir, sahibkara bazarda malların təşviqi ilə mübarizədə kömək edir və saxta məhsulların yayılmasının qarşısını alır.

Əmtəə nişanının bütün funksiyalarını həyata keçirmək üçün sahibkarlar onu qeydiyyatdan keçirməlidirlər. Əmtəə nişanının qeydiyyatı üçün müraciət etməzdən əvvəl, sahibkar onun ticarət nişanının tanınmış əmtəə nişanına nisbətən eyni və ya qarışıq olmadığına əmin olur.

Başqa sözlə, əmtəə nişanının qeydiyyatı üçün onun yeniliyi zəruri şərtidir [2]. Qoy "yenilik" meyarı sahibkarları öz miqyası ilə qorxutmasın. Nəzərə almaq lazımdır ki, yeniliklərin yoxlanılması zamanı sahibkarın bazar üçün hazırladığı analoji mallar üçün tanınmış əmtəə nişanları təhlil edilir.

Sahibkarların istifadə edə biləcəyi verilənlər bazalarının siyahısı Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının (ÜƏMT) veb-saytında təqdim olunur: <http://ecommerce/vipolint/databases/trademark>.

Əmtəə nişanının uğurlu qeydiyyatı ona hüquqi mühafizəni təmin edəcək, hansının ki, hərəkəti aşağıdakı amillərlə məhdudlaşdırılmışdır [3]: şəhadətnamədə göstərilən malların siyahısı; ərazi qeydiyyatı; hüquqi müdafiənin qüvvədə olma müddəti.

Əmtəə nişanının hüquqi qorunmasının əhatə dairəsinin öz coğrafiyasına malik olduğunu nəzərə alaraq, qeydiyyat ölkəsinin seçimi seçilmiş bazardan asılıdır. Ölkəmizin ərazisində hüquqi qorunma əldə etmək üçün əmtəə nişanının qeydiyyatı Azərbaycan Respublikasının Əqli Mülkiyyət Dövlət Agentliyində (ƏM Agentliyi) aparılmalıdır. Xarici bazarların seçimi zamanı qeydiyyat Azərbaycanın beynəlxalq müqavilələrinə uyğun olaraq Agentlik vasitəsilə həyata keçirilir. Qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanı "Sənaye mülkiyyəti" ƏM Agentliyinin rəsmi bülletenində dərc olunur. Beləliklə, bazara dövlət tərəfindən "Əmtəə nişanı və coğrafi göstərişlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu (qanun) əsasında hüquqi mühafizə edilən yeni əmtəə nişanının yaradılması barədə məlumat verilir.

Əmtəə nişanı qeyri-adi əqli mülkiyyət obyekti, qeyri-məhdud fəaliyyət müddəti olan hüquqi mühafizədir. Bununla əlaqədar olaraq, Qanunun 21-ci maddəsinə diqqət yetirmək lazımdır, hansında ki, "əmtəə nişanının qeydiyyatının qüvvədə olma müddətinin uzadılması" imkanı göstərilmişdir.

İlk baxışdan, Qanunun baxılan maddəsinin bu cür təfsiri ticarət nişanının hüquqi müdafiəsinin qüvvədə olma müddətinə uyğun olaraq qəbul edilə bilər. Lakin digər qarşılıqlı əlaqəni də nəzərə almaq lazımdır, daha dəqiq desək, qeydiyyat obyektinin (əmtəə nişanının) yaradılması faktını təsdiq edir, onun qeydiyyatı faktına görə isə sahibin müstəsna hüququna gətirib çıxaran əmtəə nişanının hüquqi mühafizəsi yaranır [4]. Hüquqi mühafizənin yaradılması və əldə edilməsi faktı arasında mövcud əlaqəni nəzərə alaraq aşağıdakıları göstərmək olar: hüquq sahibinin adına qeydiyyatı iddia sənədi verildikdə əmtəə nişanının bir dəfə aparılır; əmtəə nişanının əmələ gəlmiş hüquqi mühafizəsi qanunla nəzərdə tutulmuş müddət ərzində qüvvədə olan sahibinə müstəsna hüquq verir.

Buna görə də, əmtəə nişanının qeydiyyatının uzadılması müddətini idarə etmək düzgün deyil. Qeydiyyat nəticəsində sahibin müstəsna hüququnun qüvvədə olma müddəti uzadılır.

Bu baxımdan, qeyd olunanlara əsasən, Qanunun maddəsini aşağıdakı redaksiyada təqdim etmək olar: "ticarət nişanının Hüquq sahibinin müstəsna hüququ qeydiyyat üçün ərizə verildiyi gündən 10 il müddətində qüvvədədir". Dövlət rüsumu ödəmək şərti ilə ticarət nişanı sahibinin ərizəsinə əsasən, göstərilən müddət on il müddətinə sərhədsiz sayda dəfə uzadıla bilər.

Eyni mövqedən ƏM Agentliyinin bülletenində "əmtəə nişanının qeydiyyat müddətinin uzadılması" əvəzinə "əmtəə nişanı üçün müstəsna hüququn qüvvədə olma müddətinin uzadılması" barədə məlumat göstərilməlidir.

Onu da nəzərə almamaq olmaz ki, əmtəə nişanının qeydiyyata alındığı andan hüquq sahibinin yalnız ona hüququ deyil, həm də vəzifələri yaranır. Saxlamaq üçün öz müstəsna hüquqlarının mühafizəsi əmtəə nişanının sahibi onu 5 il ərzində (qanunun 30 maddəsi) bəyan edilmiş həcmdə fasiləsiz istifadə etməlidir. Əks halda əmtəə nişanının hüquqi mühafizəsi şəhadətnamədə göstərilən istifadə edilməmiş malların spektrindən asılı olaraq tam və ya qismən dayandırılacaqdır. Belə vəzifə tamamilə ədalətlidir, çünki qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanından istifadə etməmək başqa istehsalçının analoji mallarının eyni və/və ya oxşar əmtəə nişanı ilə markalanmasının mümkünlüyünü məhdudlaşdırır. Əgər əmtəə nişanı sahibindən asılı olmayan səbəblərə görə istifadə edilməmişdirsə, sübut mövcuddursa, hüquqi mühafizə müddəti saxlanıla bilər.

Dövlət tərəfindən təqdim edilən əmtəə nişanı sahibinin müstəsna hüququ aşağıdakılardan ibarətdir: əmtəə nişanı istifadə etmək hüququ; əmtəə nişanı istifadə üçüncü tərəflərin qadağan hüququ; əmtəə nişanından istifadə hüququnu vermək.

Məhsul satıldıqda, sərqi və yarımkaşlarda sərqi, əmtəə nişanının hüquq sahibi onu məhsulun özündə, etiketlərdə, sənədlərdə göstərmək hüququna malikdir .

Əmtəə nişanından istifadəyə qadağa hüquq sahibinin pozucudan onun tədavüldən götürülməsini və ya kontrafakt Məhsulun məhv edilməsini, əmtəə nişanının əmlakdan, sənədlərdən götürülməsini, habelə zərərin vurulmasına müvafiq məbləğdə kompensasiyanı tələb etməyə imkan verir.

Saxta məhsullarla mübarizə aparmaq üçün qeydiyyatdan keçmiş əmtəə nişanını Gömrük Xidmətinin Reyestrinə daxil etmək lazımdır. Bu, malları istehsal edən və əmtəə hüququnun sahibi olan firmanın icazəsi olmadan özgə əmtəə nişanı ilə qanunsuz markalanmış malın gətirilməsinin və aparılmasının qarşısını almağa imkan verəcək.

Öz mülahizəsinə görə Hüquq sahibi öz əmtəə nişanından istifadə etmək üçün üçüncü şəxslərə müəyyən hüquqlar verə bilər: lisenziya müqaviləsi ilə müəyyən şərtlər əsasında və ya hüququ (müstəsna hüququn özgəninkiləşdirilməsi) vermək. Müstəsna hüquq özgəninkiləşdirildikdə, ilkin sahib ticarət nişanı üçün bütün hüquqları itirir. Lisenziya müqaviləsi bağlanarkən, ilk sahibin əmtəə nişanı üçün bütün hüquqları qorunur [5].

Lisenziya müqaviləsinin şərtləri, o cümlədən, müəyyən edilməlidir: əmtəə nişanından istifadəyə icazə verilən ərazi; müqavilənin bağlandığı müddət (əmtəə nişanı sahibinin müstəsna hüququnun qüvvədə olduğu müddətdən artıq olmamalıdır); təhvil verilən hüququn istifadə olunma biləcəyi malların siyahısı; sublisenziya hüququ verilməsi; mükafat ölçüsü və digər şərtlər.

Lisenziya müqaviləsi tərtib edildikdə, habelə ticarət nişanı hüququ verildikdə Hüquq sahibi malın keyfiyyətinin qorunması üçün şərtlərə riayət etməyi tələb etməlidir.

Hər iki halda əmtəə nişanına hüquqların verilməsi biznes nümayəndələrinə əlavə faydanı təmin edir. Bu onunla izah olunur ki, əmtəə nişanı "spesifik" mal kimi çıxış edə bilər, çünki onun istifadə hüququ mükafat üçün verilir.

Hüquq sahibləri üçün əhəmiyyətli xatırlatma, ƏM Agentliyinə əmtəə nişanı ilə bağlı bütün dəyişikliklər barədə məlumat verməkdir. Bütün məlumatlar. Agentliyin bülleteninin səhifələrində yerləşdirilir. Belə dəyişikliklər aşağıdakı növlərə bölünmüş ola bilər:

1. Bibliografiyanın dəyişdirilməsi: hüquqi şəxsin adının dəyişdirilməsi, soyadı, ad, atasının adı; hüquq sahibinin və/və ya olduğu yeri və ya yaşayış yeri.

2. Hüquqi statusun dəyişdirilməsi: əmtəə nişanı üçün müstəsna hüququn qüvvədə olma müddətinin uzadılması; müddətin başa çatması ilə əlaqədar əmtəə nişanının hüquqi müdafiəsinə xitam verilməsi; əmtəə nişanına müstəsna hüququn hərəkətləri; əmtəə nişanının hüquqi müdafiəsinə vaxtından əvvəl xitam verilməsi tamamilə və ya qismən.

3. Digər hüquqların verilməsi: müqavilə üzrə əmtəə nişanından istifadə hüququnun verilməsi (lisenziya müqaviləsi, sublisenziya müqaviləsi, kommersiya güzəşt müqaviləsi); müqaviləsiz (vərəsəlik üzrə) əmtəə nişanına müstəsna hüququn keçməsi; bütün mallar və ya malların bir hissəsi barəsində müqavilə üzrə müstəsna hüququn əmtəə nişanının özgəninkiləşdirilməsi (keçməsi); müqavilə üzrə əmtəə nişanından istifadə hüququnun verilməsi ilə əlaqədar qeydiyyatda dəyişiklik (məsələn, maliyyə şərtlərində dəyişikliklər, istifadəçi olduğu yeri).

Əgər bibliografiya və hüquqi statusa aid dəyişikliklərə riayət olunması hüquqi mühafizənin təsdiqinə təsir göstərsə, əmtəə nişanına hüquqların verilməsi biznes nümayəndələrinə əlavə fayda təmin edir.

Maraqlı faktıdır ki, əmtəə nişanı üçün mühafizə sənədində ("Əmtəə nişanı haqqında şəhadətnamə") digər obyektlərdən fərqli olaraq əmtəə markasının müəllifi göstərilir. Bu halda əmtəə nişanının hazırlanmasının yaradıcı xarakteri ilə rəziləşməyə imkan vermir, yaradan isə ticarət nişanının bədii tərtibatı üçün müəlliflik hüququnun qeydiyyatını elan edə bilər [6]. Əmtəə nişanının hazırlanması üçüncü tərəfin sifarişi ilə həyata keçirilirsə, sifarişçiyə (firmaya, sahibkara) əmtəə nişanına müəlliflik hüququnun verilməsi barədə müqavilə bağlamaq lazımdır.

Əmtəə nişanının fərqləndirici, qoruyucu, zəmanət və informasiya funksiyaları ilə sahibkarların tanış olması əmtəə nişanının istehlakçı ilə münasibətlərin qurulması üçün əhəmiyyətini qiymətləndirməyə imkan verəcəkdir. Ticarət nişanının hüquqi müdafiə imkanlarını qiymətləndirən biznes nümayəndələri istehsalın keyfiyyətini yaxşılaşdırma, firmanın imicini yarada və "Made in Azerbaijan" brendinin irəliləməsi üçün istehsalçıya sərmayə yatırma biləcəklər.

Nəticə. Əmtəə nişanı istehsalçının uğurlu strategiyası üçün mühüm amildir və bazarda vicdansız rəqabət mübarizəsində, malların satışından satış həcminin və mənfəətin artmasında üstünlükləri təmin edir. Əmtəə nişanının hüquqi mühafizəsinin əldə edilməsi üçün onun qeydiyyata alınması mühüm addımdır və bu, sahibinin məhdudiyətsiz müddətə müstəsna hüququnu təmin edir. Əmtəə nişanı hüququ əldə etmək və saxlamaq üçün biznes nümayəndələrinə "Əmtəə nişanları və coğrafi göstərişlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununu rəhbər tutmaq lazımdır.

REFERENCES

1. **Ismajlova R.A.** K voprosu o pravovom regulirovanii sredstv individualizacii tovarov v Azerbajdzhane // *Vestnik Azerbajdzhanskoj inzhenernoj akademii*, 2019, T.11, № 2, S. 118-122.
2. **Grishaev S.P.** Intellektualnaya sobstvennost. - Moskva: Yurist, 2009, 364 s.
3. **Motylkova A.V.** Predely dejstviya isklyuchitel'nogo prava na tovarnye znaki // *Severo-Kavkazskij yuridicheskij Vestnik*, 2012, №3, S.49-52.
4. **Tyulkin A.A.** Osobennosti predostavleniya pravovoj ohrany sredstvam individualizacii // *Aktualnye problemy Rossijskogo prava*, 2014, № 9 (46), S. 1942-1948.
5. **Gavrilov E.P.** Pravovaya ohrana tovarnyh znakov i avtorskoe pravo: problemy i razgranicheniya // *Pravo*, 2010, №2, S. 36-43.
6. **Kononenko R.O.** Klassifikaciya sposobov rasporyazheniya isklyuchitel'nyim pravom na tovarnyj znak // *Nauka i sovremennost: sbornik materialov II Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii*, «SIBPRINT», 2010, ch.3, S. 327-332.

ОСОБЕННОСТИ ТОВАРНОГО ЗНАКА И ЕГО ЗНАЧИМОСТЬ ДЛЯ БИЗНЕСА

Р.А. ИСМАЙЛОВА

Статья посвящена вопросам предоставления правовой охраны товарному знаку в соответствии с законом Азербайджанской Республики «О товарных знаках и географических указаниях». Обращено внимание предпринимателей на значение регистрации товарного знака для реализации всех его функций и последующих юридически значимых операций, связанных с правовой охраной товарного знака. Указаны факторы, ограничивающие действие правовой охраны товарного знака. Обращено внимание правообладателей на возникновение обязанности по использованию товарного знака после его регистрации. Раскрыто содержание исключительного права правообладателя товарного знака, предоставляемого государством. Внесено предложение об изменении редакции ст. 21 Закона относительно продления срока действия исключительного права на товарный знак. Отмечена необходимость сообщения обо всех изменениях, касающихся товарного знака, Агентству по интеллектуальной собственности для подтверждения правовой охраны. Рассмотрены возможные варианты предоставления права на использование товарного знака для получения дополнительной прибыли правообладателю. Подчеркнута роль товарного знака в рыночной стратегии, в увеличении активов бизнеса и преимуществе правообладателя в борьбе с недобросовестной конкуренцией.

Статья предназначена для ознакомления, прежде всего, местных предпринимателей со значимостью товарного знака для успешного бизнеса в свете закона Азербайджана «О товарных знаках».

Ключевые слова: товарный знак, регистрация, исключительное право, бизнес.

TRADEMARK FEATURES AND ITS IMPORTANCE FOR BUSINESS

R.A. ISMAYILOVA

The article is devoted to the issues of granting legal protection to a trademark in accordance with the law of the Republic of Azerbaijan "on trademarks and geographical indications". The attention of entrepreneurs is drawn to the importance of trademark registration for the implementation of all its functions and subsequent legally significant operations related to the legal protection of the trademark. The factors limiting the legal protection of a trademark are indicated. The attention of the right holders is drawn to the emergence of the obligation to use the trademark after its registration. The content of the exclusive right of the trademark owner granted by the state is disclosed. A proposal was made to amend article 21 of the law concerning the extension of the exclusive right to a trademark.

It was noted that it is necessary to report all changes related to the trademark to the intellectual property Agency in order to confirm the legal protection. The possible options of granting the right to use the trademark for additional profit to the right holder are considered. The role of the trademark in the market strategy, increase of business assets and the advantage of the right holder in the fight against unfair competition is emphasized.

Key words: trademark, registration, exclusive right, business.

<i>Redaksiyaya daxil olub:</i>	25.10.2020
<i>Tamamlama işlərindən sonra:</i>	11.03.2021
<i>Nəşrə qəbul edilib:</i>	17.03.2021